

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

Nagrobek Adolfa Stuckarta na cmentarzu w Starym Dzikowie

gmina Stary Dzików, powiat lubaczowski

Autor prac konserwatorskich i restauratorskich:

mgr Barbara Woch

Opaka 2023

1. KARTA IDENTYFIKACYJNA

A. DANE PRZED KONSERWACJĄ

RODZAJ:

Nagrobek

MIEJSCE PRZECHOWYWANIA/LOKALIZACJA:

Cmentarz w Starym Dzikowie,

gmina loco

Powiat lubaczowski

WŁAŚCICIEL:

gmina Stary Dzików

NUMER INWENTARYZACYJNY:

Nagrobek umiejscowiony na obszarze wpisanym do Rejestru zabytków pod nr .: A-382

/ cmentarz rzymskokatolicki /.

TECHNIKA

Techniki kamieniarskie, odlewnicze

WYMIARY

Plinta

Szer. 86 cm, gł. 50 cm,

wys. 15 cm

Stela

75 x 37 cm, wys. 157 cm

Ogrodzenie:

Szer. 260 cm, gł. 200 cm

Wys. 80 cm

WCZEŚNIEJSZE KONSERWACJE:

Brak danych

WCZEŚNIEJSZE DOKUMENTACJE:

Brak danych

B. DANE O KONSERWACJI**INWESTOR:**

Gmina Stary Dzików

ul. T. Kościuszki 79

37-632 Stary Dzików

ZLECENIODAWCA:

Gmina Stary Dzików

ul. T. Kościuszki 79

37-632 Stary Dzików

WYKONAWCA PROGRAMU PRAC:

mgr Barbara Woch,

Opaka 111A,

37-600 Lubaczów

ZAGADNIENIA HISTORYCZNE

Miejscowość Stary Dzików położona jest w powiecie lubaczowskim, gmina loco. Pierwsza wzmianka o miejscowości pochodzi z 1469 roku, kiedy to Stary Dzików był ośrodkiem klucza dóbr prywatnych rodziny Ramszów. Przez wieki miejscowość przechodziła w ręce kolejnych rodzin posiadających swoje dobra w okolicy. W wieku XVI właścicielami dzikowskich dóbr była rodzina Sieniawskich z klucza oleszyckiego, w XVIII w posiadaniu rodziny Czartoryskich, by na początku wieku XIX w. wejść w skład posiadłości Władysława hr. Zamojskiego.

Po kilkukrotnej zmianie właścicieli w wieku XIX, ostatecznie w roku 1885 Stary Dzików został włączony do dóbr związanych z Rudą Różaniecką, których właścicielami były rodziny Brunickich i Wattmanów. Przed 1914 roku posiadłości folwarczne zostały wykupione przez gminą i rozparcelowane.

W zakresie administracyjnym, historycznie Stary Dzików należał do powiatu lubaczowskiego i województwa bełskiego. Wraz z pierwszym rozbiorem Polski, w 1773 roku

Stary Dzików znalazł się w zaborze austriackim i od 1883 roku wchodził w skład cyrkułu żółkiewskiego, a od 1865 powiatu cieszanowskiego.

Po odzyskaniu niepodległości, od 1 stycznia 1923 roku Stary Dzików wchodził w skład powiatu lubaczowskiego i województwa lwowskiego, będąc jednocześnie w latach 30. siedzibą gminy wiejskiej / 1933, 1935 /. W tym okresie miejscowość liczyła około 2550 mieszkańców, w tym 1361 narodowości ukraińskiej.

W zakresie administracji kościelnej, rzymskokatolickiej, Stary Dzików przynależał do parafii oleszyckiej, co zapewne związane było z przynależnością do dóbr rodziny Ramszów, natomiast w 1781 roku erygowana została miejscowa parafia oraz z fundacji ks. Adama Czartoryskiego wzniesiony został murowany, obecny kościół pw. św. Trójcy.

We wsi, zamieszkałej również przez ludność rusińską, w 1904 roku wzniesiona została monumentalna cerkiew greckokatolicka w stylu neobizantyjskim wraz dzwonnica oraz plebania. Cerkiew od końca lat 40. XX wieku nie była użytkowana, a ze względu na swoją monumentalną konstrukcję, jak również zapewne walory architektoniczne, stała się miejscem kręcenia kadrów do filmu „Katyń” „Andrzeja Wajdy.

2. OPIS, ANALIZA FORMY, FUNKCJI I TREŚCI

Nagrobek w formie kamiennej steli otoczonej z trzech stron metalowym płotem na podmurówce, przylegającym do usytuowanego w tle grobowca.

Stela w formie prostokąta stojącego ustawiona na plincie i dwustopniowej podstawie. Podstawa dwustopniowa, z której dolna zwieńczona ścięciem fasetowym, górna z profilowanym wypukłym gzymsem. Stela z dekoracyjnym, geometrycznym zwieńczeniem utworzonym z profilowanego gzymsu tworzącego daszek w części centralnej, pod którym umieszczony medalion z popiersiem (?).

Na frontowej ścianie steli nisza z tablicą epitafijną. Nisza w formie prostokąta stojącego utworzona z profilu wklęsłego u góry zwieńczona po lewej i po prawej stronie, półłukami.

Inskrypcja :

D.O.M.

Adolf Bernard

STUCKART

*d.12/10 1841r. +17/1 1877r.

Znikł jak wśród dnia zorza
rodzinnych objęć
najlepszy na świecie mąż trojga
dzieci ojciec
Miej go w swej opiece Trójco
Święta
Bo dla nas pocieszenie z nim w
grobie zamknięte

Ogrodzenie ustawione na betonowej podmurówce ujmuje nagrobek z trzech stron, przylegając od strony tylnej steli do grobowca. Wykonane w technologii odlewu żeliwnego, w stylu gotyckim. Przęsła imitujące maswerki z laskowaniem, zwieńczone sterczynami w formie stylizowanych lilii.

3. STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ

Stan zachowania zły, wynikający przede wszystkim z naturalnego starzenia się materiałów oraz wieloletniej ekspozycji zewnętrznej i narażenie na zmienne warunki atmosferyczne.

Stela wzniesiona bez fundamentów oraz izolacji poziomej, co powoduje podciąganie kapilarne i utrzymujące się zawilgocenie dolnych partii konstrukcji. Powierzchnia kamienia mocno zanieczyszczona, pokryta nawarstwieniami biologicznymi / mchy, porosty / co z kolei ma wpływ na degradację kamienia.

Medalion umiejscowiony nad tablicą epitafijną zdegradowany, z osypującą się powierzchnią, co doprowadziło do zatarcia detalu.

Metalowe elementy ogrodzenia pokryte nawarstwieniami biologicznymi jak również produktami korozji. Brak słupków w miejscu łączenia z grobowcem, co powoduje deformację przęseł oraz zły odbiór estetyczny.

Podmurówka betonowa zdegradowana, z odspojeniami, w wielu miejscach osypująca się, utraciła swoje funkcje stabilizujące ogrodzenia.

4. CEL ORAZ ZAŁOŻENIA KONSERWACJI I RESTAURACJI

Celem prac konserwatorskich jest przywrócenie pierwotnego stanu technicznego i estetycznego całości obiektu. Ważnym elementem prac powinno być wykonanie fundamentu

oraz izolacji poziomej steli, co w znacznym stopniu ograniczy poziom wilgotności kamienia oraz ograniczy jego proces degradacji.

W ramach prac konserwatorskich proponuje się również wykonanie nowego, betonowego fundamentu pod ogrodzenie z warstwą okładziny kamiennej, co ustabilizuje ogrodzenie, oraz podniesie jego wartość estetyczną.

Proponuje się również wykonanie rekonstrukcji dwóch słupków ogrodzeniowych i zamontowanie przy zakończeniu przęseł / na styku ze ścianą grobowca /. Prace powyższe pozwolą na ustabilizowanie przęseł jak również ich odłączenie od grobowca, co w znacznym stopniu zwiększy estetykę ogrodzenia oraz poprawi ich stan techniczny.

5. PROGRAM PRAC

1. Uporządkowanie terenu oraz diagnoza stanu zachowania

Prace konserwatorskie należy rozpocząć od uporządkowania terenu w obrębie założenia / usunięcie niskiej roślinności oraz warstwy gruntu /. Z kolei usunąć luźne zanieczyszczenia ze wszystkich oraz określić stan zachowania w obrębie podstawy steli oraz fundamentów ogrodzenia.

Prace konserwatorskie steli

2. Demontaż steli

Prace konserwatorskie przy kamiennej steli należy rozpocząć od jej demontażu i zdeponowaniu w sposób, który nie spowoduje jej destrukcji / np. na drewnianych podkładach lub europaletach /.

W trakcie prac należy wydobyć elementy podstawy zagłębione pod powierzchnią gruntu, oczyścić miękkimi szczotkami z gruntu oraz pozostawić do osuszenia.

3. Wykonanie fundamentu

W miejscu zdemontowanej steli należy wykonać betonowy fundament o wymiarach dostosowany do wielkości podstawy.

4. Oczyszczenie z nawarstwień biologicznych

Oczyszczenie z nawarstwień biologicznych wykonać metodą chemiczną z zastosowaniem np. preparatu BFA firmy Remmers. Silnie przylegające owocniki należy delikatnie usunąć mechanicznie, następnie nałożyć wielokrotnie preparat BFA .

5. Uzupełnienie ubytków

Należy wykonać scalenie spękań oraz uzupełnienie ubytków, co uniemożliwi przedostawanie się opadów atmosferycznych do wnętrza kamienia. Uzupełnienie większych ubytków wykonać metodą flekowania z zastosowaniem materiału o parametrach zbliżonych do pierwotnego. Niewielkie ubytki uzupełnić za pomocą kitów o kolorystyce zbliżonej do koloru kamienia. Scałić kolorystycznie miejsca uzupełnień.

6. Konserwacja płaskorzeźby

Prace konserwatorskie należy rozpocząć od konsolidacji osypującej się powierzchni płaskorzeźby / np. preparatami firmy Remmers /, z kolei uzupełnić ubytki nadając jej pierwotne opracowanie rzeźbiarskie.

7. Hydrofobizacja powierzchni

Ze względu na ekspozycję zewnętrzną obiektu oraz narażenie na opady atmosferyczne proponuje się zabezpieczenia hydrofobowe powierzchni kamienia np. preparatem Funcosil WS, firmy Remmers.

8. Montaż

Wszystkie elementy nagrobka zamontować na przygotowanym fundamencie oraz izolacji poziomej, wykonać fugowanie z zastosowaniem białego cementu portlandzkiego oraz kruszywa kamiennego, co pozwoli na scalenie kolorystyczne całości.

Prace konserwatorskie ogrodzenia

1.Demontaż ogrodzenia

W związku z koniecznością wykonania nowego fundamentu pod ogrodzenie oraz prawidłowego wykonania prac konserwatorskich, należy zdemontować elementy metalowe

oraz przewieźć do pracowni konserwatorskiej. Betonowy fundament zdemontować oraz usunąć.

2. Wykonanie fundamentu z kamienna podmurówka

Wykonać fundament na całej długości ogrodzenia i o szerokości ok. 20 cm i do wysokości gruntu. Z kolei, po jego wyschnięciu, nałożyć izolację poziomą oraz zamontować brusy z piaskowca o wymiarach 15 x 15 cm.

3. Prace konserwatorskie metalowych elementów

Prace należy rozpocząć od diagnozy stanu zachowania oraz określenia zakresu napraw. Z kolei przystąpić do napraw spękań oraz uzupełnienia ubytków. Brakujące elementy / w tym dwa słupki /, wykonać metodą pierwotną / odlew żeliwny /.

Po zakończeniu prac technicznych, usunąć z całości metalu nawarstwienia korozyjne np. metodą strumieniowo-cierną. Z kolei nałożyć zabezpieczenie antykorozyjne w postaci preparatu o zawartości 96% cynku oraz warstwę uszczelniającą / np. farbę Lawigraf kolorze grafitowym /, co stanowić będzie dodatkowe zabezpieczenie antykorozyjne.

4. Montaż ogrodzenia

Na przygotowanym fundamencie z kamienną okładziną zamontować wszystkie elementy ogrodzenia, ze zwróceniem szczególnej uwagi na montaż słupków przy ścianie grobowca. Wszystkie elementy zespolic metodą pierwotną / nitowanie.

Stary Dzików, cmentarz komunalny, nagrobek Adolfa Stuckarta, 2023 r., fot. B .Woch

Stary Dzików, cmentarz komunalny, nagrobek Adolfa Stuckarta, 2023 r., fot. B .Woch

Stary Dzików, cmentarz komunalny, nagrobek Adolfa Stuckarta, 2023 r., fot. B.Woch

Stary Dzików, cmentarz komunalny, nagrobek Adolfa Stuckarta, 2023 r., fot. B.Woch

Sary Dzików, cmentarz komunalny, nagrobek Adolfa Stuckarta, 2023 r., fot. B.Woch

Stary Dzików, cmentarz komunalny, nagrobek Adolfa Stuckarta, podmurówka ogrodzenia
2023 r., fot. B.Woch

Stary Dzików, cmentarz komunalny, nagrobek Adolfa Stuckarta, podmurówka ogrodzenia
2023 r., fot. B.Woch

Stary Dzików, cmentarz komunalny, nagrobek Adolfa Stuckarta, furka w ogrodzeniu
2023 r., fot. B. Woch